

והשומע מן המתעסק לא יצא. ובריי"ץ גיאת ח"א ה' ר"ה, סוף עמ' ל"ז: דהא תני בתוספתא התוקע מתעסק אם כיון לבו יצא, פ"י אם כוון לשמוע וכו'. ובס' משיב נפש למאירי, עמ' 281: התוקע מתעסק והתוקע מתלמד [והמלמד] את בנו והלמד את תלמידו אם כון לבו יצא ואם לאו לא יצא. ולהלן שם, עמ' 285: ומה שאמרו בתוספתא התוקע מתעסק אם כיון לבו יצא פירשו אם נמלך להיותו מתכוין לתקוע אי זו תקיעה (כלומר, איזו תקיעה שהיא), אעפ"י שאינו מתכוין שיצא, או שיוציא באותה תקיעה, ודעת זה עולה על דעת רוב גאונים. עיין אוה"ג, עמ' 48 ואילך.

ולפי פשוטה ברייתא זו כוונתה לתקוע גרידא, ועיין בס' יום תרועה כ"ח ב' ד"ה ת"ש. ועיין מ"ש בפירוש הקצר. ועיין בריצ"ג לעיל שם ובמשיב נפש הג"ל ובבית הבחירה שלו, עמ' 86 ואילך, שהביא את שיטות הראשונים במצוות צריכות כוונה.²⁸ ועיין בבלי כ"ח א' ואילך, שם ל"ג ב'. ועיין ר"מ פ"ב מה' שופר ה"ד ואילך ומ"ש במרכבת המשנה ח"ב ה' ק"ש פ"ב ה"א, וכבר האריכו בזה האחרונים.

ובירושלמי שלפנינו לא נזכר בפירוש אם מצות צריכות כוונה, אלא שבראבי"ה ח"ב סי' תקל"ג, עמ' 214: וגרסין הכא בירושלמי היה עובר אחורי בית הכנסת וכו', הדא אמרי (צ"ל: אמר) מצות צריכות כונה. ובהערות שם העיר גם על הרוקח סי' שכ"ד: ובירושלמי דראש השנה היה עובר אחורי בית הכנסת הדא אמרה מצות צריכות כוונה הלב. וכלשון הראבי"ה גם ברא"ש פ"ג סי' י"א, עיי"ש בקרבן נתנאל... ובירושלמי שלפנינו (פ"ג רה"ז, ג"ט ע"א): לא אמר אלא וכן מי שהיה עובר, הא עמד חזקה כיון. ופירשו מכיוון שהיה מהלך, ועמד, ²⁹ בוודאי כיוון לבו למצוה, עיין ירושלמי ברכות רפ"ב, ד' ע"א, ובתוספות ברכות י"ג ב' ד"ה על ובאהצו"י שם, עמ' 37. ושיטת הירושלמי היא בוודאי שצריך כוונה לצאת, עיין ירושלמי ברכות פ"ז ה"ג, י"א ע"ג, כפי שהוכיח בראבי"ה הג"ל ולהלן שם סי' תקמ"ו, עמ' 242. והירושלמי מוכיח גם על הבבלי כאן כ"ח סע"ב ואילך ששיטת ר' זירא היא שצריך כוונה לצאת, כפירש"י כ"ט רע"א, וכפסק הרי"ף (והר"מ פ"ב מה' שופר ה"ד). ועיין אוה"ג הג"ל סי' ע"ב ובראשונים בסוגיין. ועיין גם בירושלמי פסחים פ"י ה"ג, ל"ז ע"ד, ובבבלי שם קי"ד ב'.

24–26. רועה שהרביץ צאנו אחורי בית הכנסת וכן חולה שהיה מוטל אחורי בית הכנסת, ומי שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר וכו'. במחזור ויטרי, עמ' 355 (בשם יסוד העמרמי): ³⁰ ת"ר רועה שהרביץ צאנו אחורי בית הכנסת וכן חולה שהיה מוטל אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה וכו', עיי"ש כל הברייתא. ובסדור רש"י, עמ' 76, בקיצור: תנו רבנן רועה

²⁸ ועיי"ש, עמ' 88, ד"ה זה שפסקו בעניין סוגי המתעסק, ועיין מ"ש במשיב נפש, עמ' 284.
²⁹ כפירוש המאירי, עמ' 87, סד"ה זו שאמרנו. ומהרי"ן אפשטין (בתרביץ ש"י, עמ' 305, הע' 41) הוכיח מן הירושלמי הזה שלא היה לפניו במשנתו, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, שהרי בביתו סתמא אינו מהלך, ועיין גם במבוא לנדה"מ שלו, עמ' 1046, הע' 1, ודבריו ז"ל צריכים, איפוא, תיקון. אבל בחי' הרשב"ץ כ"ח ב' ד"ה היה פירש בירושלמי שאם היה עומד ושומע יצא, וראה משם סתירה לדברי התוספתא להלן. וכן חולה שהיה מוטל אחר בית הכנסת, עיי"ש. ורבינו אמר כן משום שגם בירושלמי: אבל בעומד (כגירסת הר"ן) חזקה כיון. אבל גם בעיטור הוצ' רמא"י ח"ב, צ"ט סע"ב, בריטב"א כ"ז ב', בשב"ה' השלם סי' רצ"ז, ק"מ ע"א, היתה הגירסא בירושלמי כלפנינו (הא עמד).

³⁰ לפנינו בס' רב עמרם אין כל זה, אבל בכ"י זולצברגר שם ולפי ר"א מרכס ביאהרבוך הפרנקפורטי ח"ה, עמ' 28) נמצאת בעיקרה כל הפסקא שלפני הברייתא שלנו. ומכאן קרוב לוודאי שאף הפסקא מן התוספתא היא מס' רב עמרם, שאין דרכם של הראשונים להביא את התוספתא ולפתוח בה. ת"ר, ולא לציין למקורה, אבל כן נהגו הגאונים, עיין מ"ש במבוא לתס"ר ח"ב, עמ' 8.

שהריבין צאנו אחר בית הכנסת ושמע קול שופר וכו'. והנה במחז"ו הנ"ל אין הבבא וומי שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, וכן אינה בפיסקא מן התוספתא שהביא הרשב"ץ בחידושו למכילתין כ"ח ב' ד"ה היה, ואף בכ"ע כאן איננה. ואפשר שדלגו עליה מפני שכן מפורש במשנתנו³¹ (עיין להלן), או שיש כאן השמטה ע"י הדומות. אבל בד, בכ"ל ובכל הראשונים שנביא להלן ישנה בבא זו.

³² ובמשנתנו פ"ג מ"ז: ו כן³² מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לכו יצא, ואם לאו לא יצא, אע"פ שזה שמע וזה שמע, זה כוון לבו וזה לא כוון לבו. ובריצ"ג ח"א ה' ר"ה, עמ' ל"ו, הביא את משנתנו, והסמיק לה בלי שום ציון: רועה שהריבין צאנו אחורי בית הכנסת וכו' כל הברייתא כגירסתנו בערך. וכן הביא את התוספתא במאירי בהקדמתו שנדפסה לפני מס' נדרים (ד"ר, עמ' 5) ובספרו משיב נפש, עמ' 281, וכן הביא בילקוט המכירי משלי כ"ג, כ"ו, מ' ע"א, וכולם גרסו בה "או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת".

27. אע"פ שזה שמע וזה שמע זה כיוון לבו וכו'. הראשונים הנ"ל, ומאירי, עמ' 88. וכ"ה במשנתנו, אלא שהתוספתא הוסיפה: שאין הכל הולך אלא אחר כונת הלב, שנ' תכין לבם תקשיב אזניך, ואו' תנה בני לבך לי וכו'. ופשוטה של התוספתא היא שצריך כוונה לצאת, כפי שמוכח מן הפסוקים שהביאו, ואף הראשונים הנ"ל הביאוה מחמת סיומה. ולעיל ברכות פ"ג ה"ד: המתפלל צריך שיכוין את לבו. אבא שאול או' סימן לתפלה תכין לבם תקשיב אזניך, ושם הרי בוודאי הכוונה שיפנה לבו מטרדות וממחשבות ויכוין אותו לתפילה, עיין מ"ש לעיל ח"א, סוף עמ' 28 ואילך. ולפי פשוטה אף במשנתנו הכוונה כן, עיין בס' יום תרועה כ"ט א' ד"ה מתני'. והראשונים שפסקו שיצא אף שלא כיון למצוה (עיין מ"ש לעיל, שו' 23, ד"ה התוקע), מפרשים אותה כמצוה לכתחילה. וכן כותב המאירי בהקדמתו הנ"ל (סוף עמ' 4): שאף למי שאמר מצות אין צריכות כונה לא אמר זה אלא בדיעבד, וכבר גלו אמתת הענין בתוספתא וכו', ולשון התוספתא בזה רועה שהריבין צאנו וכו' תכין לבם תקשיב אזניך, רצה בזה שלפי כונת הלב יהיה השם יתברך מטה אזנו ומקשיב תפלתו לגמלו כראוי לו (עיין מ"ש לעיל ח"א, עמ' 29), ויהיה הענין בקיום המצוה שלא בכונה על אי זה צד שתרצה, יצא או לא יצא, מכל מקום יהא הגמול נמשך אחר כונתו בלא ספק וכו'. וכן כתב במכילתין, עמ' 88 הנ"ל: ומכל מקום יהא אדם רגיל להתכוין למצוה בכל מצוה ומצוה, ובתוספתא אמרו על זה אעפ"י שזה שמע וכו'.

29. תקשיב אזניך. בד וכן בפסוק (תהלים י', י"ז): אזנך. אבל גם בכ"ע, כ"ל, בהקדמת המאירי הנ"ל, ולעיל ברכות פ"ג סה"ד ועוד: אזניך, ואין היו"ד אלא לסימן של סיגול, עיין מבוא לנדה"מ למהר"ן אפשטיין, עמ' 1242.

30-32. ועוד זאת היתה בירושלם יתירה על יבנה שכל עיר שרואה ושומעת וקרובה ויכולה לבא וכו'. בד ובכ"ע: היתה ירושלם וכו'. ובכ"ל: היתה ביר' (סוף שורה) בירושלם וכו', והבית נראית מחוקה. וכ"ה ("בירוש'") במשנתנו ד' נפולי, עיין להלן, ופירושו: היתה בירושלם [מעלה] יתירה וכו'. ובמשנתנו רפ"ד: יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים, אבל

³¹ ואעפ"י שאיננה במחז"ו להלן שם גם בציטטה מן המשנה, אין שם אלא השמטה ע"י הדומות, וישנה גם בסדור רש"י, עמ' 76, ששאב כאן מאותו מקור. ועיין מ"ש לעיל הע' 29.

³² מלה זו (וכן) חסרה בכמה נוסחאות, עיין מ"ש מהר"ן אפשטיין במבוא לנדה"מ, עמ' 1046. ועיין בריטב"א, בתיו"ט, ובס' יום תרועה כ"ז ב' ד"ה מתני'. ובמשבצות לבעל פרי מגדים או"ח ריש סי' תקפ"ז פירש שהכוונה שכשם שהתוקע לתוך (=בתוך) הבור והדות התוקע יצא ולא השומע, כן מי שהיה עובר וכו' ולא כיון, התוקע יצא, אבל לא השומע.